

ВАҲДАТИ МИЛЛӢ – ОМИЛИ ПЕШГИРӢ ВА БАРТАРАФСОЗИИ БЕГОНАШАВӢ

Шоисматуллоев Ш. – Узви вобастаи АМИТ, д.и.с., профессори кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
Миров Фирӯз Сафаралиевич – номзади илмҳои фалсафа, дотсент, мудирӣ кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Ваҳдати миллӣ омили мутаҳидшавии миллат мебошад, миллатро ба ҳам меорад, аз парокандагӣ нигоҳ медорад ва ба рушди устувори давлат шароитҳои мусоидро фароҳам месозад. Зиндагонии шоистаю сазовори мардум ва рушди босуботи ҷомеа танҳо бо шарофати ваҳдати сартосарии миллат имконпазир мегардад. Аз ин рӯ, ваҳдати миллӣ бузургтарин арзиши миллӣ ва дастоварди ҳар як миллат аст.

Маҳз дар шароити ваҳдату ягонагӣ шаҳрвандон озоду осуда зиндагӣ мекунад, худро ҳамчун узви комилҳуқуқи ҷомеа ва миллат мешиносанд, ватандӯстӣ, худшиносӣ ва хувияти миллии онҳо ташаккул меёбад. Ваҳдати миллӣ барои ҳар як шаҳрванд заминаи зиндагии шоиста ва сазовор, шароити мусоиди худмуайянкунӣ ва худтадбиқнамоӣ ба ҳисоб меравад.

Соли 1991 ба Истиқлоли давлатӣ расидем, аммо ҷумҳурии тозаистиқлоли мо ба гирдоби низоъҳо ва муҳолифатҳои сиёсӣ гирифтбор гардид, хатари аз даст додани мустақилият, миллат ва сарзамин ба миён омада буд. Бо талошу заҳматҳои шабонарӯзии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон 27-уми июни соли 1997 Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ ба имзо расид, муҳолифати мусаллаҳона ва ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ хотима ёфт, миллат аз нобудшавӣ наҷот ёфт ва якпорчагии кишварамон нигоҳ дошта шуд. Аз ҳама муҳимаш, соҳти конститутсионии давлат барқарор карда шуд, амнияти шаҳрвандон таъмин гардида, қонуният ҳукумфармо гардид.

Ваҳдату ягонагии миллӣ азбайравӣ фарқиятҳо набуда, он ифодагари пайвастшавии монандӣ ва фарқият, умумият ва махсусият буда, ба ваҳдати фарқиятҳо оварда мерасонад. Ваҳдати миллӣ, пеш аз ҳама, дар ваҳдати гурӯҳҳои гуногуни иҷтимоӣ-этникии минтақаҳои мухталифи кишвар ифода меёбад. Муваффақият ва тақвияти ваҳдати миллӣ ба фароҳам овардани имкониятҳои мусоид барои ошкор намудани неру ва

сармояи инсонӣ, баробарҳуқуқӣ, қонуният, тадбиқи ҳуқуқу озодиҳо ва баробар иҷро намудани ўҳдадориҳо ва имкониятҳои баробари рушди шахсият вобастагӣ дорад.

Дар шароити ҷаҳонишавӣ байни ваҳдати миллии дохили кишвар ва дараҷаи кушода будани ҷомеа барои барқарор намудани робитаҳои байналхалқӣ ва иштирок дар равандҳои ҳамгирии ҷаҳонӣ аҳамияти калон дорад. Ваҳдати миллӣ барои ворид шудан ба муносибатҳои байналхалқӣ мувофиқ ба тағйироти рӯзафзуни ҷомеа ва талаботи равандҳои ҷаҳонишавӣ заминаҳои мусоидро фароҳам месозад. Аммо ҳифзи ваҳдати миллӣ аз таъсири раванду рӯйдодҳои хатарноки фаромиллӣ, таассубу хурофот, ифротгароӣ ва дигар таҳдидҳои нави ҷаҳонӣ неруи бузурги зеҳнӣ ва молиявиро талаб менамояд. Аз ин сабаб, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон пайваста таъкид менамоянд, ки “мо бояд ҳамеша ҳушёру зирак бошем, ба ҳар гуна дасисаву фиреби доираҳои манфиатхоҳи бегона фирефта нагардем, мардумро муттаҳид ва суботи сиёсиро боз ҳам устувор гардонем”.

Ваҳдати миллӣ барои амалӣ ва тадбиқ намудани ҳадафҳои Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд. Маҳз ба шарофати Ваҳдати миллӣ дар амалӣ намудани яке аз ҳадафҳои муҳимтарини стратегияи миллии рушд – баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ ба муваффақияту дастовардҳо ноил шудем. Баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ дар қатори се ҳадафи стратегие мебошад, ки ҳамчун вазифаи умумимиллӣ ва омили муҳими пешрафти кишвар шуморида шудааст. Ин ҳадаф сохтмони азнавсозии роҳҳои автомобилгард, оҳан, пулҳо, нақбҳо, фурудгоҳҳо ва дигар инфрасохтори нақлиётро мутобиқ бо стандартҳои байналмилалӣ дар бар мегирад, ки амалишавии он тадриҷан бояд ҷумҳуриро аз бунбасти коммуникатсионӣ берун оварда, онро ба минтақаи транзитӣ табдил диҳад. Қисме аз тарҳҳои Тоҷикистон хусусияти минтақавӣ ва байналмилалӣ дошта, дастрасии ҷумҳуриро ба бандарҳои баҳрӣ ва шоҳроҳҳои транзитии дигар кишварҳо таъмин хоҳанд кард.

Дар кишвари мо барои дида баромадани ин раванд, дар мадди аввал далели тақсимнамудани кишвар ба минтақаҳои ҷудоғона меистад, ки аз ҷиҳати иқтисодӣ ва алоқаҳои нақлиётӣ коммуникатсионӣ то солҳои наздик бо ҳам робитаи зарурӣ надоштанд. Дар даврони шӯравӣ ин масъалаи раҳӣ аз бунбасти коммуникатсионӣ ҳалли худро наёфта буд.

Дар зимистонӣ тӯлонӣ тамоми робитаҳои нақлиётӣ ва иқтисодии байни минтақаҳо қанда мешуд. Аммо ин тақсимои сунъӣ ваҳдати ягонагии миллии асрҳо мустақамшуда, маданияти бойи миллий ва забони умумии халқи тоҷикро хароб карда натавонист. Майлу иродаи қавӣ барои муттаҳидӣ ва истиқлолият аз қувваи ҳарбӣ ва дастгирии қавии молиявӣ, ки ҷонибдорони тақсимот дар ибтидои солҳои 90-ум ба он таъя мекарданд, нерӯмандтар баромад.

Дар баробари инкор кардани раҳнаҳо дар фарқияти байни қисматҳои кишварамонро, ки дар даврони шӯравӣ вучуд доштанд ва боиси рушди нобаробари иқтисодии минтақаҳо мешуданд, кори хато хоҳад буд. Бартараф намудани ин раҳнаҳо заҳмати зиёдро талаб менамуд. Имрӯз масъалаи раҳӣ аз бунбаси коммуникатсионӣ аз бисёр ҷиҳат ҳалли худро ёфтааст. Дар натиҷа, қариб ҳазорҳо километр роҳҳои мошингард азнавсозӣ ва бунёд гардида, пулҳо, нақбҳо ва хатти роҳи оҳан сохта ба истифода дода шудаанд.

Минтақаҳои кишвар тамоми сол тавассути алоқаҳои нақлиётӣ-коммуникатсионии муосир бо ҳамдигар пайвастанд ва робитаҳои бозьтимод доранд, ки он ҳамчун омили бартараф намудани ҳаракати мавсимии байниминтақавии воситаҳои нақлиёт гашт. Алоқаҳои нақлиётӣ-коммуникатсионӣ на танҳо ба муоширати тарафайни одамони минтақаҳои гуногун мусоидат мекунад, балки ба рушди муносибатҳои иқтисодии байни онҳо оварда мерасонад, ки дар натиҷаи он манфиатҳои умумии иқтисодӣ ташаккул меёбанд ва ин муносибатҳои умумӣ омили асосии ваҳдати миллий ба ҳисоб мераванд.

Барои ба вучуд овардани алоқаҳои ягонаи хоҷагидорӣ байни минтақаҳои гуногун бо назардошти таҳассусгардонии иқтисодӣ-истеҳсолии минтақаҳо мувофиқ ба захираҳои табиӣ мавҷуда, хусусиятҳои аграрӣ ва шароитҳои иқлимӣ, хусусиятҳои ихтисосӣ-касбии аҳоли алақай бисёр корҳо ба анҷом расонида мешаванд. Шароитҳои муҳими ташаккулёбии ваҳдати миллий рушди низоми тақсимои меҳнат, таҳассусгардонии касбӣ ва алоқаҳои иқтисодӣ, ки дар ҷамъият ҳамфикрии органикиро ба вучуд меоранд, баромад менамоянд.

Агар марҳилаҳои мухталифи таърихиеро, ки кишвари мо дар солҳои шӯравӣ ва замони ҳозира аз сар гузаронидааст, муқоиса намоем, пайдоиши омилҳои нави ҳамгирӣ, аз ҷумла ҷойивазкунии иҷтимоӣ, муҳочирати аҳоли аз Шимол ба Ҷануб ва аз Ҷануб ба Шимол, аз ноҳияҳои водиҳо ба кӯҳистон ва ба самти муқобилро ошкор менамоем. Ҷойивазномаи пасти

ичтимоӣ дар замони гузашта натиҷаи ҷой надоштани талабот ба мубодилаҳои иқтисодӣ ва васеъ будани бозор буд. Ба даст омадани истиқлолияти миллӣ раванди омехташавии аҳоли ва дар натиҷа тарзи зиндагии одамон, анъанаҳо, шаклҳои хоҷагидориро таҳрик дод. Ин омехташавии аҳоли ба ақаллиятҳои этникӣ низ таъсир расонд. Дар анъанаҳои тоҷик эҳтиром доштан ба мутааллиқияти миллии одамон устувор гардид. Аз ҳама муҳимаш он аст, ки ақаллиятҳои миллӣ дар ҳамаи ҳудуди кишвар ҷойгир карда шуданд ва ноҳияҳои зиндагии онҳо иқтисодии калони иқтисодӣ доранд ва аз нуқтаи назари сохтори коммуникатсия ва иқтисоди миллӣ хеле муҳиманд.

Мувофиқи натиҷаҳои тадқиқоти сотсиологие, ки кормандони шуъбаи сотсиологияи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ бо ҳамкорӣ бо кормандони кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи ДМТ (соли 2021) дар мавзӯи “Омӯзиши вазъият ва шароитҳои татбиқи Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон” гузарониданд, мусоҳибон нисбати мафҳуми “бунбасти коммуникатсионӣ” фикрҳои гуногун доранд. Аз панҷ як ҳиссаи мусоҳибон – 20,5% бунбасти коммуникатсионӣ гуфта, таъмир кардани роҳҳои мефаҳманд. Инчунин 15,5%-и мусоҳибон сохтани роҳҳо бо давлатҳои хориҷӣ, 10,6% роҳи пайвастшавии байни шаҳру ноҳияҳо, 7,3% ба талабот ҷавобгӯ будани роҳҳо, 7,2% баромадан аз мушкилиҳои роҳу нақлиёт, 5,0% набудани роҳҳо, 1,1% дастрасӣ ба иттилоот ва 1,1% алоқаи байни аҳоли ва давлатро бунбасти коммуникатсионӣ фаҳмидаанд (*нигаред ба диаграммаҳои 1. ва 1а*).

”Диаграммаи 1. Шумо зери ибораи “бунбасти коммуникатсионӣ” чиро мефаҳмед? (n=820, %)

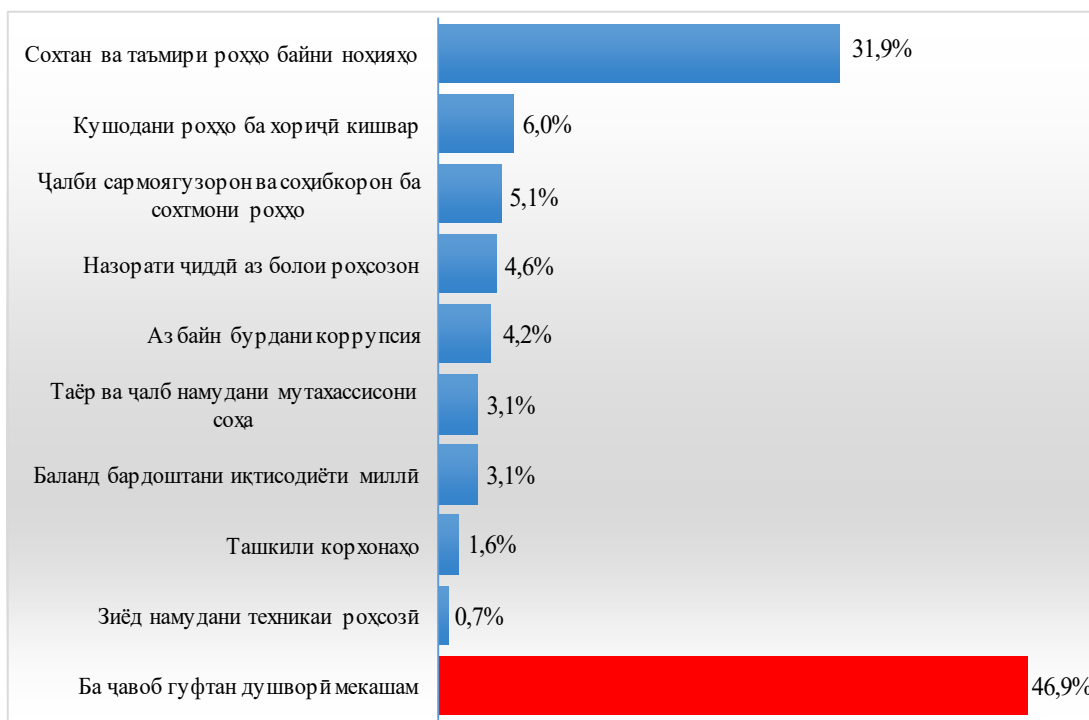
Диаграммаи 1а. Шумо зери иборати “бунбасти коммуникатсионӣ” чиро мефаҳмед? ($n=820$, %)

	ВМКБ	НТЧ	Вилояти Суғд	Вилояти Хатлон	
Баромадан аз мушкилиҳои роҳу нақлиёт	16,7%	9,1%	9,2%	6,7%	3,2%
Ба талабот ҷавобгӯ будани роҳҳо	2,2%	9,1%	6,0%	1,7%	14,4%
Набудани роҳҳо	3,3%	9,1%	7,1%	3,8%	4,9%
Сохтани роҳҳо бо давлатҳои хориҷӣ	37,8%	9,1%	26,6%	11,3%	5,3%
Таъмир кардани роҳҳо	32,2%	9,1%	31,5%	9,6%	19,7%
Роҳи пайвастшавии байни шаҳру ноҳияҳо	13,3%	27,3%	19,0%	10,4%	3,2%
Дастрас будан ба иттилоот	0,0%	4,5%	0,5%	2,1%	0,7%
Алоқаи байни аҳоли ва давлат	2,2%	9,1%	0,0%	1,3%	0,7%
Ба ҷавоб гуфтан душворӣ мекашам	3,3%	27,3%	34,2%	60,0%	56,0%

Мувофиқи нуқтаи назари мусоҳибон барои баромадани Тоҷикистон аз бунбасти коммуникатсионӣ бояд чунин корҳо ба анҷом расонида шаванд: сохтан ва таъмири роҳҳо байни ноҳияҳо – 31,9%, кушодани роҳҳо ба хориҷӣ кишвар – 6,0%, ҷалби сармоягузoron ва соҳибкорон ба сохтмони роҳҳо – 5,1%, назорати ҷиддӣ аз болои роҳсозон – 4,6%, аз байн бурдани коррупсия – 4,2%, таёр ва ҷалб намудани мутахассисони соҳа – 3,1%, баланд бардоштани иқтисодиёти миллӣ – 3,1%, ташкили корхонаҳо – 1,6%,

зиёд намудани техникаи роҳсозӣ – 0,7% ва ғайраҳо. Қариб нисфи мусоҳибон – 46,9% барои ҷавоб гуфтан ба ин савол душворӣ кашидаанд (нигаред ба диаграммаи 2) .

Диаграммаи 2. Ба фикри Шумо барои баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ дар Тоҷикистон чӣ корҳо бояд ба анҷом расонида шаванд? (n=820, %)

Хулоса, таҷрибаҳои таърихӣ низ собит менамояд, ки рушди босуботу ҷомеа ба ҳамдигарфаҳмии қувваҳои сиёсӣ фарҳангӣ ва қишрҳои иҷтимоӣ вобаста калон дорад. Ваҳдати миллий ва ҳамгирии иҷтимоӣ бисёр вақт фарқият ва муқобилбарои синфиро бозмедорад. Ҳолати ризоият ва ягонагӣ ваҳдат ба анъанаҳои миллати тоҷик мувофиқат мекунад. Ҳар як шаҳрванди Тоҷикистон сарфи назар аз мавқеи иҷтимоӣ ва сиёсӣ вазифадор аст, ки ваҳдати миллиро ҳамчун муқаддасоти миллий, муҳимтарин омилу шароити пешрафти шахсӣ ва рушди босуботи ҷомеа ҳифзу ҳимоят намояд, дар ободии Ватан саҳми худро гузорад ва таъкидҳои пайвастаи зерини Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмонро сармашқи кори худ қарор диҳад: “Ваҳдати миллий барои мо дастоварди ниҳоят пурарзиш, шартӣ асосии неқӯаҳволии халқамон ва таҳкурсии боэътимоди пешрафту ободии Ватани маҳбубамон мебошад. Аз ин лиҳоз, вазифаи ҳар шахси худшиносу худогоҳ, ватандӯсту ватанпарвар аз он иборат аст, ки ваҳдати миллиро чун гавҳари бебаҳо ва

дастоварди ниҳоят азиз ҳифз намояд ва онро дар радифи дигар муқаддасоти миллиамон пос ва гиромӣ дорад” .